

ÉRTESÍTŐ

a Budapesti Városvédő Egyesület lapja

2010. december – 2011. január
XXVIII. évfolyam, 9. szám*Kedves Tagtársaink!*

Év végén várostörténeti előadásokkal és a hagyományos decemberi könyvvásárral várjuk az érdeklődőket az Egyesület székhelyén. Az ünnepekre készülve nem marad el az elmúlt év eseményeinek átgondolása és a következő év terveinek felsorakoztatása sem. Értesítőnkben két hónap programját olvashatják, legközelebb január végén jelentkezünk újabb hírekkel; reményeink szerint egy nyugodtabb, válságoktól kevésbé terhelt esztendő elé nézünk, amelyben a városvédők új erővel dolgozhatnak Budapest értékeinek őrzésén. Az idei évet a Szőnyi István Képzőművész Kör karácsonyi tárlatával zárjuk, **majd december 21. és január 2. között a BVE székhelye zárva tart.** Január végén nyílik az a kiállításunk, amelyet a fenntartható budapesti közlekedés témájának szentelünk. A 2011. első félévben következő EU soros elnökségi időszakában a kiállítás különösen aktuális kérdéseket vet föl. **MINDEN TAGTÁRSUNKNAK ÉS OLVASÓNKNAK KELLEMES KARÁCSONYI ÜNNEPEKET ÉS BŐSÉGBEN GAZDAG BOLDOG ÚJ ÉVET KÍVÁNUNK!**

Götz Eszter

Decemberi könyvvásár egyesületünkben!

Hagyományainkat folytatva idén is megtartjuk nagy sikerű karácsonyi könyvvásárunkat. December 6-10-ig bővített nyitvatartással (H-Cs: 10 és 18 óra, P: 10 és 13 óra között) várjuk az érdeklődőket egyesületünk székhelyén (V. ker. Kossuth Lajos u. 14-16.). Legkeresettebb kiadványaink 20-50%-os engedménnyel lesznek megvásárolhatóak. Ezen kívül meghívunk több, Budapesttel kapcsolatos kiadványokat forgalmazó kiadót is.

HELYREIGAZÍTÁS!

Novemberi számunkban tévesen jelent meg Millisits Máté előadásainak időpontja. Az ott jelzett november 29-i időpontban lesz előadás, de bővített tartalommal és egyesületünk székhelyén. Az elírásért elnézésüket kérjük!

A program helyesen: szeretettel várunk minden érdeklődőt **Millisits Máté: Szobrok, szobrászok, szoboröntők Budapesten** című vetítettképes előadására **november 29-én, hétfőn 18 órakor** egyesületünk székhelyére (V. ker. Kossuth Lajos u. 14-16.).

MEGHÍVÓ

Szeretettel várunk minden érdeklődőt
december 14-én, kedden 17 órakor
az egyesületünkben működő
Szőnyi István Képzőművészeti Kör

évváró kiállítására a BVE Podmaniczky-termébe (V. ker. Kossuth Lajos u. 14-16.).
Megtekinthető: 2011. január 14-ig, H-Cs: 10-16:30, P: 10-13 óráig

MEGHÍVÓ

Szeretettel várunk minden érdeklődőt
2011. január 20-án, csütörtökön 17 órakor
Város az autón túl: Budapest-alternatívák
című kiállításunkra a BVE Podmaniczky-termébe
(Bp. V. Kossuth Lajos u. 14-16.).

A kiállítást megnyitja: **Ráday Mihály**, a BVE elnöke
Megtekinthető: 2011. március 4-ig, H-Cs: 10-16:30, P: 10-13 óráig

MEGHÍVÓ

Szeretettel várunk minden érdeklődőt

Hermann Róbert hadtörténész:

Megemlékezés Maderspach Károlyné Buchwald Franciskáról halálának 130. évfordulóján
című előadására

december 2-án, csütörtökön 15 órakor

egyesületünk Podmaniczky termébe (V. ker. Kossuth Lajos u. 14-16.)

A Pesterzsébeti Csoport meghívója

Szeretettel várnak minden érdeklődőt

december 7-én, kedden 16 órakor

a Gaál Imre Galériában (XX. ker. Kossuth Lajos u. 39.) tartandó összeövetelükre, mely után
a Városi Tömegközlekedés Történeti Egyesület nevében vetített képes előadást tart:

Bagosi Attila

A 105 éves pesterzsébeti villamosközlekedés és a Ferencvárosi Kocsiszín

A Templomtörténeti Csoport meghívója

A Templomtörténeti Csoport és Kőbánya Önkormányzata szeretettel vár minden érdeklődőt

december 9-én, csütörtökön 17 órakor

Budapest templomai – X. kerület

című legújabb kiadványának bemutatójára

a **Pataky Művelődési Központba** (1105 Budapest, Szent László tér 7.)

A könyvet bemutatja: **Buzás Kálmán helytörténész és a szerkesztők**

A kiadvány a helyszínen megvásárolható lesz!

PROGRAMAJÁNLÓ**KÁLMÁN ALAJOS VETÍTETTKÉPES ELŐADÁSA**

Szeretettel várunk minden kedves érdeklődőt **2011. január 13-án, csütörtökön 17 órakor**

Kálmán Alajos akadémikus:

USA Nyugati partvidék – I. rész

című vetített képes előadására egyesületünk vetítőtermébe (Bp. V. Kossuth Lajos u. 14-16.).

KISS IMRE KÁROLY ZENÉS, VETÍTETTKÉPES ELŐADÁSAI:

2010. december 14-én, kedden 10:30 órakor Zenés séta Debrecenben és a Hortobágyon a Budavári Múvelődési Házban (I. ker. Bem rkp. 6.)

2011. február 3-án, csütörtökön 17 órakor Zenés utazások a Kárpát-medencében sorozat 1. előadása: Felvidék 1. (Kelet-Szlovákia) a Józsefvárosi Galériában (VIII. József krt. 70.) Mindenkit szeretettel várunk, a belépés ingyenes!

A Józsefvárosi Galéria (VIII. József krt. 70.) programajánlója:

December 1-től december 23-ig hagyományainkhoz híven megrendezzük **Népi- és iparművészeti karácsonyi vásárunkat**, 20 kézműves részvételével. A vásárt már nem csak a kerületben, hanem az egész városban, sőt mondhatjuk, hogy már országszerte ismerik. 2000-től a választék bővítése érdekében a teljes földszintet a vásár rendelkezésére bocsátottuk. A több mint tíz éves tapasztalat megmutatta, hogy szükség van az ilyen jellegű meleg, családi, közvetlen emberi kapcsolaton alapuló vásárookra: a személyes kapcsolat, a nagy mennyiségű információ segít vásárlóinknak az ajándék kiválasztásában, azért hogy az valóban személyes és hasznos lehessen.

A pesterzsébeti Csili Múvelődési Központ (XX. Baross u. 55.) programajánlója:

A pesterzsébeti Csili Múvelődési Központ helytörténeti klubjában **december 14-én, kedden 17 órakor** *Skaper Brigitta: Pesterzsébet és a Pflum család* címmel tart előadást. A találkozó helye a Vízvári László Terem, Csili „B” épület, Budapest, XX., Baross u. 55.

A Csili helytörténeti klubjában **2011. január 11-én, kedden 17 órakor** *D. Udvary Ildikó*, a Pesterzsébeti Múzeum igazgatója mutatja be Kadarkuti Richárd művészetét.

A Pesterzsébeti Múzeum Gaál Imre Galériája (XX. Kossuth L. u. 39.) programajánlója:

December 1-jén, szerdán 17 órakor: Adventi Est a Gaál Imre Galériában

2011. január 26-tól február 27-ig: Vendégkiállítás München-Dachauból a Gaál Imre Galériában.

Megnyitó: január 26-án, szerdán 17 órakor

CSOPORTÜLÉSEK–PROGRAMOK***Az egyesületi programok nyilvánosak és a belépés díjtalan!***

Fotós csoport: minden hónap **első keddjén 16 órától**

Panteon csoport: minden hónap **második szerdáján 16:30 -tól**

Közlekedési csoport: minden **szerdán 17 órától**

Várostörténeti csoport: **2010. december 28-án, kedden** 14 órakor koszorúzással egybekötött megemlékezést tartanak Baumhorn Lipót (Kisbér, 1860. december 28. – Kisbér, 1932. július 8.), a 20. század kiemelkedő építésze, kiváló zsinagóga tervező sírjánál a Kozma utcai izraelita temetőben (a sír a 3/J-77-21 számú sírhelyen található). Emlékbeszédet mond: *Millisits Máté* művészettörténész

Találkozás: **13:15 órakor a Blaha Lujza téren**, a 28-as villamos végállomásánál.

Kérünk mindenkit, hogy a temető látogatásához fejfedőről gondoskodjon!

2011. január 31-én, hétfőn 16 órakor vetítettképes előadással mutatjuk be Baumhorn Lipót építész zsinagógáit egyesületünk székhelyén. Az előadás meghívott vendégei Baumhorn

Lipót által tervezett zsinagógák hitközségeinek képviselői.

Templomtörténeti csoport: A *Budapest templomai – X. kerület* című új templomtörténeti kiadvány decemberi bemutatójáról programajánló rovatunkban olvashatnak részletesen! Következő összejövetelüket **2011. január 12-én, szerdán 16:30 órakor** tartják az egyesület Nagytárgyalójában.

Környezetvédelmi csoport: december 7-én, kedden 16 órakor kötetlen beszélgetés keretében tartanak évbúcsúztatót. **2011. január 11-én, csütörtökön 16 órakor** *Pesti László* tart előadást egyesületünk Nagytárgyalójában *Eleségnövények* címmel.

Csendvédelmi Bizottság: következő ülésüket a decemberi szünet után, **2011. január 19-én, szerdán 16 órakor** tartják a BVE székházában.

Zengő Örökség csoport: **2011. január 25-én, kedden 16 órakor** tartják következő előadásait egyesületünk előadótermében:

Millisits Máté: Szakcsoportunk névadója Rómer Flóris művészettörténész, régész, az első magyar harangkutató

Szántai Lajos: Tisztelgés Kovács Mihály plébános, az első magyar harangokról szóló könyv szerzője előtt

Szónyi István Képzőművészeti Kör: minden hétfőn 15 és 18 óra között tartja foglalkozásait a BVE Podmaniczky-termében, és szívesen fogadja a festészet és rajz iránt érdeklődőket. Vezető tanár: *Ferenczi Tiborné* festőművész, művészettörténész.

I. kerületi városvédő csoport: következő csoportülésüket 2011 márciusában tartják majd.

II. kerületi városvédő csoport: következő csoportülésüket december 2-án, csütörtökön 15 órakor jövő évi első csoportülésüket pedig **2011. január 27-én, csütörtökön 15 órakor** tartják az egyesület székhelyén.

III. kerületi városvédő csoport: a 2011. évi első csoportülést Óbudán, a Textilmúzeumban tartják **január 13-án, csütörtökön 16:30 órakor**. Találkozás a múzeumban (III. ker. Lajos u. 136.)

Terézvárosi csoport: december 9-én, csütörtökön 16:30 órakor *Végh Ferenc* színművész, terézvárosi lokálpatrióta segítségével egyesületünk székhelyén megidézik a „színház világát”. A Schiffer-villabeli élményekre alapozott visszatekintő beszélgetés háziasszonya: *Roszinszky Bella*.

Erzsébetvárosi Helytörténeti Klub: legközelebbi összejövetelüket várhatóan 2011. januárban tartják majd, a részletes programért kérjük figyeljék honlapunkat (www.varosvedo.hu) vagy keressék titkárságunkat január elején!

Kőbányai csoport: minden érdeklődőt szeretettel várunk **december 16-án, csütörtökön 17 és 19 óra között** *A Hajógyári sziget* címmel, valamint **2011. január 20-án, csütörtökön 17 és 19 óra között** *Budapest dendrológiai értékei* címmel tartott előadásainkra a Kőbányai Helytörténeti Gyűjteményben (X. ker. Budapest, Halom u. 37/b). Ugyanitt a helytörténeti kiállítás megtekinthető: hétfő, kedd, szerda, péntek 10-14-ig, csütörtök 14-18 óráig.

XIII. kerületi Városvédő Csoport: december 14-én, kedden 10 órakor vendégeink a IV. és XV. kerületi városvédők; helyszín az Angyalföldért Egyesület helyisége (XIII. ker. Váci út 50.). **2011. január 18-án, kedden 10 órakor** *A XIII. kerület közterületi arculat terve* címmel *Miskei László* festőművész tart előadást az Angyalföldért Egyesület helyiségében.

Rákospalotai munkacsoport: következő összejövetelüket várhatóan januárban tartják majd, a pontos időponttal és programmal kapcsolatban kérjük, figyeljék egyesületünk honlapját (www.varosvedo.hu)!

Pesterzsébeti Városvédő Csoport: legközelebbi összejövetelüket **december 7-én, kedden 16 órakor** tartják a Gaál Imre Galériában (XX. ker. Kossuth L. u. 39.). A beszámoló után a Városi Tömegközlekedés Történeti Egyesület nevében *Bagosi Attila* tart vetítettképes előadást *A 105 éves pesterzsébeti villamosközlekedés és a Ferencvárosi Kocsisín* címmel. Januárban nem tartanak összejövetelt.

Promontor-Tétény munkacsoport: **2010. december 13-án, hétfőn 17 órakor** tartjuk évzárónkat és elő-szilveszteri bulinkat a Budafok-Tétény Baráti Körök Egyesület székházában (Budafok, Tóth József utca 45, volt Németh-vendéglő). A hagyományoknak megfelelően kéretik, hogy a

hölgyek némi finomsággal, az urak pedig jóféle itókéval szíveskedjenek megjelenni. A jókedvét senki ne hagyja otthon!

2011. január 17-én, hétfőn 17 órakor tartjuk soron következő havi összejövetelünket a Klauzál Gábor Múvelődési Központban, melynek keretében *Budafok-Tétény a 2010. évi sajtó tükrében* címmel *Bartos Mihály* tart sajtószemlét az elmúlt év újságcikkeiből, idézi fel az elmúlt esztendő fontosabb eseményeit. A rendezvényre minden érdeklődőt várunk!

Soroksári Grassalkovich Kör: december 10-én, valamint 2011. január 13-án és 27-én, csütörtökön 17 órakor tartják következő összejöveteleiket a Községi Házban (Bp. XXIII. kerület, Grassalkovich út 154).

Aranytíz Helytörténeti Klub: december 9-én, csütörtökön 17 órakor *Dr. Déry Attila*, Ybl- és Reitter Ferenc díjas építész tart vetített képes előadást **Lipótvárosi épület-sorsok** címmel. Bevezetőt mond *Vízy László* klubvezető. Az előadás helye: Aranytíz (V. ker. Arany J. u. 10.)

Rákoshegyi Bartók Zeneház (XVII. kerület, Budapest – Rákoshegy, Hunyadi u. 50.)
Programjaik olvashatók a www.bartokzenehaz.hu honlapon!

TAGTÁRSAINK ÍRJÁK

Pesterzsébet helyi szinten is elismerte a városvédő munkát

Árki Sándorné Kápolnási Magdolna, a Pesterzsébeti Városvédő Csoport vezetője, 2010. november 18-án Pesterzsébet Önkormányzatának díszülésén vette át a Pesterzsébet Kultúrájáért kitüntetést. Ez a legmagasabb elismerés, amit helyi szinten kulturális tevékenységért adnak. Esetünkben a díjazott sokszorosan kiérdemelte a kitüntetést. Vezetésével alakult meg 2004 tavaszán a mára már közel száz taggal büszkélkedő Pesterzsébeti Városvédő Csoport. Budapesten ez az egyik legfiatalabb, ám legdinamikusabban fejlődő városvédő csoport.

A megtartott színvonalas előadásokon kívül számtalan sikeres projektet valósítottak meg. Csak néhány a sok közül: a *Pesterzsébet Anno* c. helyi ipartörténeti kiállítás anyagának felkutatásával kezdődött a munka. Ezután a Pesterzsébeti temetőben 11 muzeális értékű sírkő megmentése adott feladatot a városvédőknek. A temető bejáratánál táblát állítottak, hogy könnyen megtalálhatók legyenek a városalapítók sírjai. A Nemzeti Kegyeleti Bizottsággal együttműködve kezdeményezték és megvalósították, hogy Pesterzsébet legendás főjegyzőjének sírja is a Nemzeti Sírkert része legyen. Ráday Mihály figyelmét is felkeltette az aktivitás: meglátogatta a Pesterzsébeti Csoportot, majd két TV-adást is szentelt a kerületnek. 2007 karácsonykor az egész ország a pesterzsébeti Szent Erzsébet templomban gyönyörködhetett a televízió keresztül. Igazi lokálpatriótaként a városvédők ezzel komoly reklámot csináltak a kerületnek. A művészet és kultúra megmutatása folytatódott a Podmaniczky-teremben megrendezett *Pesterzsébet, amit az utódainknak átadunk...* című fotókiállítással. A *Pesterzsébet templomai* templomtörténeti könyv megvalósítása szintén nem jöhetett volna létre nélkülük. Építésmérnökök számára is példa értékű épület volt a hajdani – ma már lebontott – Pesterzsébeti MÁV állomás, melynek helyén 2010 ősze óta hatalmas bronz színű emléktábla áll az állomás képével. A gyönyörű domborművet szintén a pesterzsébeti városvédőknek köszönhetjük.

A kultúra és épített örökségünk érdekében végzett munka nem maradt elismerés nélkül. 2009 nyarán a Város- és Faluvédők Országos Találkozásán Ráday Mihálytól vehette át a Podmaniczky-díjat Árki Sándorné Kápolnási Magdolna, a Pesterzsébeti Városvédő Csoport vezetője. Az erkölcsi elismerés hivatalossá tette az országos ismertséget és elismertséget. Most, 2010 novemberében helyben is értékelték a városvédő munka fontosságát azzal, hogy a lakosság akaratának helyt adva, kitüntették Pesterzsébet Kultúrájáért címmel. Reméljük, hogy a díj ismét ráirányítja a figyelmet arra, hogy ki-ki helyben – függetlenül attól, hogy hol él – tegyen meg mindent a múlt értékeinek megőrzése érdekében, mert ha a mi generációnk nem tesz meg mindent, „Unokáink sem fogják látni...”. Gratulálunk a díjhoz!

Czúni Imre

A Nemzeti Panteon Alapítványról

2010. november 15-én tartotta átalakulása utáni első kuratóriumi ülését a Nemzeti Panteon Alapítvány. A módosításokat bejegyző Fővárosi Bíróság végzése és annak jogerőre emelkedése megerősíti az Alapító Okiratban rögzített változásokat. A székhely változást, a kuratórium tagságának új összetételét, az új képviselő (titkár) személyét. A közhasznú alapítvány céljai azonban nem változtak: továbbra is a kulturális örökség megóvásáért tevékenykedik. Közcélú feladatai:

- nemzeti emlékhelyek ápolása, megőrzése az utókornak
- jeles kulturális, tudományos, társadalmi és egyházi személyek sírjainak gondozása
- mártírok, vértanúk sírjának, valamint
- a magyar vonatkozású kultúrtörténeti, tudományos és művészeti értékkel bíró sírok és emlékhelyek felkutatása, megóvása az egész világ területén.

A fenti célok megvalósítása érdekében pályázati formában vissza nem térítendő támogatásért lehet fordulni az Alapítvány kuratóriumához. A pályázati útmutató és a pályázati adatlap megismerhető és letölthető lesz az Alapítvány rövidesen elkészülő honlapjáról. Addig is a témához kapcsolódó írásaikat, észrevételeiket, esetlegesen támogatási kérelmeiket a következő címre juttathatják el: Nemzeti Panteon Alapítvány, 1053 Budapest, Kossuth L. u. 14-16. vagy e-mailben: budapesti@varosvedo.hu.

Vándor Éva, titkár

A Környezetvédelmi Csoport hírei

Az e-mail ökológiai lábnyoma

Ki gondolná, hogy egy egyszerű elektronikus levélnek is van ökológiai lábnyoma? Egy egyszerű kéretlen e-mail 0,3 g széndioxid felszabadulásért felelős, míg egy egyszerű e-mail 4 grammért, egy csatolt pedig 50 g széndioxiddal károsítja a légkört. Az ökológiai lábnyomot az e-mail esetében maga a megírás, a küldés és fogadás jelenti. Ahhoz azonban, hogy az e-mail célba érjen, még számos rendszeren, műholdon, gépen kell keresztülmennie, amely ugyancsak még nagyobb szennyezést okoz. Ha nagyon sarkítjuk a problémát, egy üzleti életben dolgozó ember internetes levelezése körülbelül 135 kg széndioxiddal mérgezi a légkört. Ez persze elenyésző, 1 százalék ahhoz képest, hogy a szabadidejében ugyanez az ember átlagosan 10 tonna káros gázzal szennyezi a légkört. 135 kg annyit nyom, mintha valaki 200 mérföldet autózna.

Egy nemrégiben készült felmérésből, amelyet a McAfee csoport végzett, az derült ki, hogy az összes bejövő e-mail 78 százaléka használhatatlan spam. Évente csaknem 62 trillió spam-et küldenek szerte a világban, amely 20 millió tonna széndioxid kibocsátást eredményez. A felhasznált elektromos áram 80%-a arra megy el, hogy az emberek elolvassák, majd kitörlik ezeket az üzeneteket és esetleg megpróbálnak utána járni, hogy ki küldhette, legtöbbször szerencse nélkül. Bár a spamek aránya óriási, mégis az e-mailek ökológiai lábnyomának csupán 22%-át teszik ki, hiszen az olvasó gyorsan végez velük. A normális és hasznos elektronikus leveleknél már sokkal többet időzünk, sőt aránytalanul sok olyan levelet fogadunk és küldünk, amelyeknek igazából semmi értelme sincs. A tudósok azon is gondolkodtak, hogy az e-mailek ökológiai lábnyomát úgy lehetne visszafogni, ha megadóztatnák az elküldött leveleket. Persze ez csak egy ötlet, mégis ebben az esetben 20 millió tonnával kevesebb káros széndioxiddal kellene számolni, hiszen a spam drága mulatság lenne.

Letenyei Platán lett az Év Fája

Az „Év Fája 2010” címet az a platánfa nyerte el, melyet a Letenyéért Közéleti Egyesület jelölt a versenybe, Zala megyéből. Története és fotója a www.okotars.hu oldalon tekinthető meg.

Vándor Éva

Új vezetővel, kibővült kutatási témával, új névvel folytatja munkáját a Harang- és Orgonatörténeti Csoport

A 2007-ben alapított Harang- és Orgonatörténeti Csoport az elmúlt években sokat tett azért, hogy a harangöntők budapesti munkásságával megismertesse ez egyesület tagjait. 2010 végétől a csoport neve

Budapesti Városvédő Egyesület Rómer Flóris Zengő Örökséget Kutató Szakcsoportja lett, vezetője *Szántai Lajos* öntészeti szakértő. A magyar főváros szakrális épületeiről az utóbbi években nagyon sok kiadvány jelent meg, amelyet Kemény Máriának 2010 végén a Szent István-bazilikáról kiadott monográfiája zár. A templomokról írt könyvek legtöbbször csak a hívek által is látható műalkotásokat ismertetik. A harangokról, orgonákról, toronyórákról az elmúlt években sok szakkönyvet és tanulmányt ismerhettek meg az érdeklődők. Több szakember is foglalkozik a templomok zengő örökségével. Mi a Budapesti Városvédő Egyesületnél az elkövetkező években a Budapesthez köthető harangokkal, orgonákkal, és toronyórákkal együtt, egy szakcsoportban szeretnénk foglalkozni. Várunk mindenkit, aki kedvet érez a téma iránt!

Szántai Lajos öntészeti szakértő, csoportvezető
Millisits Máté művészettörténész, a csoport szakmai referense

Előadás a magyar művészet kiemelkedő személyiségei tiszteletére

November 19-én *Szobrok, szobrászok, szoboröntők Zuglóban* címmel képes helytörténeti előadásra került sor a Zuglói Helytörténeti Műhelyben. Bevezetésként *Huszics György*, az MMKM Öntödei Múzeum munkatársa ismertette a szoboröntészet technikáját, fejlődését a kezdetektől napjainkig. *Millisits Máté* művészettörténész – aki szintén az Öntödei Múzeum munkatársa – előadásából nemcsak a kerületben található jelentősebb szobrokat ismerhették az érdeklődők, hanem a műalkotásokat alkotó szobrászok életébe is betekintést kaptak (Zala György, Róna József, Horvay János, Telcs Ede, Kisfaludi Strobl Zsigmond, Búza Barna), ezenkívül megismerhették a 20. század elején Zuglóban működő országos híví öntödék történetét, és legjelentősebb munkáikat is (Róna József öntödéje, Rafael Vignali öntödéje). Az előadást *Farkas Bálint*, a napjainkban sikeresen működő Szabó Öntöde Kft. igazgatóhelyettese zárta, bemutatójában a Millenniumi Emlékműnek az elmúlt években végzett felújítási munkáiról adott tájékoztatást.

Bese Judit, a Zuglói Helytörténeti Műhely mb. vezetője

Jeles évfordulók

Hajdan volt dunai hajóhidak

Pest és Buda között már a rómaiak óta fontos volt az átkelés biztosítása. Ők Aquincum és a Rákospatak torkolatát kötötték össze állandó jellegű fahíddal. Később Zsigmond, majd Mátyás királyban is felmerült a hídépítés gondolata, de csak az 1500-as évek második felétől találunk ábrázolást a régi metszeteken. 1566-ban a törökök építettek hajóhidat (Szokollu Musztafa 70 dobos hajóra épített hidat), ami az 1602-es hadiesemények során elpusztult. Újra felépítették, de Buda 1686-os visszafoglalásakor leégett. (Mohamed szultán kiérdekelte a Köprülü, azaz 'hajóépítő' nevet is.) Ezután lengőkompot, ún. repülőhidat használtak, amiről 1701-ben már írásos adatot is találunk. Ez Moller Vilmos bécsi ácsmester találmánya volt: az ötletes megoldás a folyó vizének erejét használta ki. (A „hidast” a víz sodra – a kormánylapátra és a hajótestre gyakorolt erő – hajtotta egyik oldalról a másik partra.) A következő hajóhidat 1767-ben Albert szász herceg budai látogatásakor építették meg, amit mindig bővítettek. (Ekkor a hajóhid a Rudas fürdő közelében ért át Budára.) Az 1790-es hajóhidat, ami 40-50 hajótesten működött, Franz Joseph Süftenegger passauai ácsmester építette. Télen szétszedték és hajópajtában pihent tavaszig a Kis híd utcában (ma Türr István u.), majd évente újból összeállították. Ez a híd szolgálta az átkelést 82 éven át, egészen 1849-ig. 1830-tól ennek egyenes változata 43 dereglyére (eredetileg 46-47) volt erősítve, hossza 422 m, szélessége 8,85 m volt, kétoldalt 1,1 m-es gyalogjárókkal, a kocsiút 6,65 m széles volt. Két szemben jövő szekér elfért rajta. Az átkelésért hídvámot kellett fizetni, gyalogosoknak 1 krajcárt, a szekereknek 36-ot. Persze sok kiváltságos úr mentesült ettől. A hajó kikötő később a Nagyhíd (ma Deák Ferenc) utca kijáratához került. Ennek a hajóhidnak nagy ünnepe volt, amikor 1814-ben a három uralkodó (I. Ferenc osztrák császár, magyar és cseh király, I. Sándor orosz cár és III. Frigyes porosz király) hintója ment át rajta Budáról a pesti Német Színház előadására, a Gizella (ma Vörösmarty) térre. A Vízivárostól induló hidat 800 gyertyával világították ki és két végén diadalkaput emeltek. A híd évente 8 hónapig állt készenlétben, a hajófogalom miatt időnként szét kellett szedni a középső részt, amit már eleve elmozdítható elemekből építettek meg. Ez volt az egyetlen híd, amelyen közlekedni lehetett. A reformkorban már több ezer ember, állat és jármű haladt át rajta. A hídfők közelében fogadók, vendéglők épültek, például a híres Angol királynő és a Vigarda. Télen viszont a befagyott

Duna jegén keltek át (ami igencsak veszélyes volt), a jégre szalmát is szórtak, hogy erősebb legyen. 1848. március 15-én a hajóhídon hozta át Táncsicsot budai börtönéből a tömeg. Később, szeptember 28-án Lamberg Ferenc királyi helytartóval és hadparancsnokkal népítélet végzett a hajóhídon. Érdekesség, hogy a II. Lipót idején az 1790-es országgyűlésre összehívottak átkelésére – a hajóhíd mellett – újból felállítottak egy repülőhidat is. A repülőhid horgonyai ekkor a vízivárosi plébániánál voltak.

A korabeli tankönyvek már 1807-ben ismertették a hajóhíd működését. Később a külföldi látogatók – 1810-ben Boronyevszkij cári tengerésztiszt, John Paget angol orvos (később Wesselényi Polixéna férje), közel-keleti utazásai során Julia Pardoe író és mások – beszámolóit a reformkorban a pest-budai hajóhidat írták le a legszebbnek és a leglátványosabbnak. Berzsenyi Dániel 1815-ben így írt: „Budának roppant bércekről alátékintve a száz hajókat rengető Dunát látja, és a habokkal küzdő szép hidat, melyen zibongva egy világ tolong”.

A hidat középen Nepomuki Szent János szobra díszítette, melyet éjjel kivilágítottak. A szobrot sokáig az Eötvös utca 2. szám alatti ház udvarán őrizték (ma szállodák állnak a helyén). 1841-42. telén Christian Andersen, a híres dán meseíró elragadtatással írt a hídról megpillantott panorámáról, különösen a pesti Duna-part gyönyörű klasszicista palotáiról. (Meséinek válogatott fordítását Szendrey Júlia adta ki 1856-ban.) Kevesen tudják, hogy Inghoffer Antal és társa már 1792-ben vashidat javasolt.

Ezután 1810-ben – éppen 200 éve – nyújtottak be vízmérnökeink állandó Duna-híd terveket és várostérképeket (pl. Lipszky János térképész: Ofen-Pest) a Helytartótanács elé, ahol azokat „a jég kiszámíthatatlan erejére” való hivatkozással elutasították. Bernhard Antal már 1811-ben benyújtotta vonórudas ívhíd tervét. (Ő építette a Carolinát, első gőzhajónkat, mely 1817-től járt a Dunán. Kisméretű volt, vontató hajóként uszályal szállította az utasait. 1824-ben Eszéknél volt utoljára szolgálatban.) 1819-ben Campmiller József linzi mérnök-építész, 1823-ban Ikafalvi Batitz György raguzai hadmérnök (az MTA tagja), 1825-ben pedig Szvoboda János, Pest vármegye főmérnöke közlik egynyílású híd terveiket. 1828-ban Trattner Károly mérnökkari százados függő lánchidat javasolt. Vásárhelyi Pál, korának jeles vízmérnöke is készített hárompilléres hídterveket. A Hoffmann Testvérek és Maderspach Károly (hámortulajdonos és hídépítő) cége is jelentkezett lánccal kombinált tervekkel. Ezek azonban csak kisebb folyókra lettek volna megfelelőek.

A régi hajóhidat 1849-ben felgyújtották és 1850-ben (160 éve) elbontották, mivel 1849-ben elkészült első állandó hidunk: a Lánchíd.

Összeállította: dr. Horváth Péterné

UTAZÁSI AJÁNLATOK

Neoline Utazási Iroda „Kalandozás” 1088 Budapest, Szentkirályi u. 5.

Eng.sz.: U-714/2006.

Tel.: 318-8064, fax: 317-1056

e-mail: kalandozas@t-online.hu

www.kalandozastravel.hu

2010. december

01.	Karácsonyi varázslat Bécsben - Schönbrunn	5.290,-
03-05.	Adventi ragyogás Prágában	27.900,-
05.	Budapesti séták – Mikulás nap a Csoki múzeumban	450,-
11.	Budapesti séták – Esti városnézés autóbusszal	1.500,-
12.	Budapesti séták – A Páva utcai zsinagóga	450,-
17.	Karácsonyi varázslat Bécsben – Huma és a belváros	5.290,-
19.	Évadzáró kirándulás – Tata, a vizek városa	3.790,- + vacsora
31.	Szilveszteri bál Budapesten	9.990,-

2011. január

15.	Bécs – Téli vásár és az Operaház	5.290,-
22.	Téli örömök – Donovaly	5.990,-
29.	Téli hangulat a Mátrában	3.100,-

A BVE havonta megjelenő bulletinje

Telefon, fax: 321-1696

OTP 11705008-20092737-00000000

Adószám: 19729224-1-41

e-mail: budapesti@varosvedo.hu

honlap: www.varosvedo.hu

1053 Budapest, Kossuth L. u. 14-16.

Szerkesztői munka: Hegedűs Attila András

A kiadásért felelős: Götz Eszter